

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

Een onvolledig geruimd militair kerkhof in de Ypres Salient.

Een toevalsvondst in de Briekestraat te Ieper.

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

DEWILDE M., MÁRQUEZ-GRANT N. & WYFFELS F. 2015: *Een onvolledig geruimd militair kerkhof in de Ypres Salient. Een toevalsvondst in de Briekestraat te Ieper.*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 72, Brussel.

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving
Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the Flemish Government, policy area Environment

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Sonja Vanblaere

OMSLAGILLUSTRATIE
Toevalsvondst in de Briekestraat in Ieper, juni 2015
© agentschap Onroerend Erfgoed

agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
1000 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Open Data Licentie Vlaanderen v. 1.2.
This work is licensed under the Free Open Data Licence Flanders v. 1.2

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van de licentie.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ISSN 1371-4678

////////////////////////////////////
EEN ONVOLLEDIG GERUIMD
MILITAIR KERKHOF IN DE
YPRES SALIENT.

EEN TOEVALSVONDST IN DE
BRIEKESTRAAT TE IEPER.

////////////////////////////////////

MARC DEWILDE, NICHOLAS MÁRQUEZ-GRANT & FRANKY WYFFELS

INHOUD

1	ADMINISTRATIEVE FICHE	5
2	INLEIDING	6
3	LIGGING EN BODEMGESTELDHEID	7
4	HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE INFORMATIE	8
5	VELDWERK	10
6	BESLUIT	54
7	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	55

1 ADMINISTRATIEVE FICHE

leper-Briekestraat

Uitvoerder (bedrijf, instelling, privé-persoon)	agentschap Onroerend Erfgoed
Bouwheer	Eandis
Naam vergunninghouder machtiging	Marc Dewilde
Bewaarplaats opgravingsdocumentatie	agentschap Onroerend Erfgoed – West-Vlaanderen Stadenstraat 39 8610 Zarren
Bewaarplaats vondsten en monsters	Idem en Depot aOE – Doornveld Industrie Zone 3, Gebouw 190 – 1731 Zellik
Dossiernummer	2015/262
Site-code	IE-BR-15
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, plaats)	West-Vlaanderen, leper, Sint-Jan, Briekestraat
Kadastrale informatie	leper, 6 ^e Afd., Sie B, 324v3
Coördinaten	Lambert 72: X: 4643,35; Y: 174274,028
Datum vondst	09/06/2015
Datum melding	09/06/2015
Veldwerk	10/06/2015; 15-16/06/2015
Trefwoorden	Archeologische sporen en uitgravingen, kuilen, grafveld, toevalsvondst
Administratie toezicht	agentschap Onroerend Erfgoed (Steven Mortier)

Rapportage	Marc Dewilde Nicholas Márquez – Grant
Terreinwerk	Nico Beernaert Norbert Clarysse Serge Wackenier Franky Wyffels
Fotografie	Franky Wyffels
Opmetingen	Johan Van Laecke
Tekenwerk en plannen	Franky Wyffels

2 INLEIDING

Bij de aanleg van de parking voor het nieuwe Eandiskantoor in de oksel van de Briekestraat en de Noorderring te Ieper zijn menselijke resten gevonden.

De vondst is op 9 juni 2015 gemeld door Jan Decorte, intergemeentelijk archeoloog Archeo7, die door de politie Arro Ieper was verwittigd.

Nadat het terrein op 11 juni 2015 was vrijgegeven, doken in de namiddag nieuwe, onverwachte vondsten op en diende het veldwerk heropgestart te worden. Florian Duchatelle (ADEDE bvba), die op het terrein de explosieven ruimde, was zeer aandachtig en had mogelijke resten gesignaleerd. Dit aanvullend veldwerk greep plaats op 15 en 16 juni 2015.

De medewerking op het terrein van kraanman Simon Denys (Paul Bossuyt bvba) was bij de uitgebreide afgraving cruciaal.

Eandis verleende in de persoon van Dirk Hutsebaut z'n volledige medewerking aan het veldwerk.

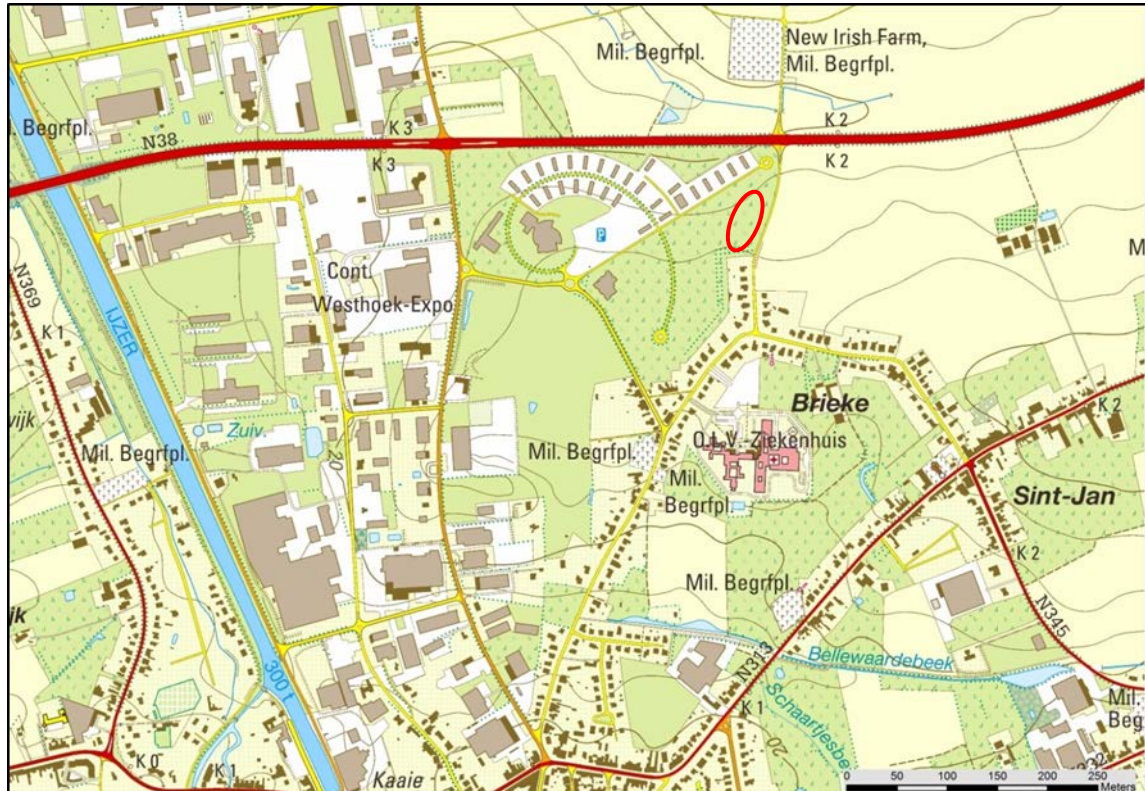

Enkele medewerkers van het agentschap Onroerend Erfgoed in actie!

3 LIGGING EN BODEMGESTELDHEID

De vindplaats bevindt zich ten westen van de Briekestraat, in de hoek met de Noorderring, die pas in de jaren 1970 tot stand kwam en staat kadastraal bekend als Ieper, 6^e Afd., Sie B, 324v3. De plek is gelegen op een vlak, zandleemplateau, gekenmerkt door vochtige tot natte zandleem (Ldc).

Situering van de ingreep op de topografische kaart.

Situering van de ingreep op de luchtfoto.

4 HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE INFORMATIE

Historisch kaartmateriaal (Ferraris, Vandermaelen, ...) situeert hier een -niet omgrachte- hoeve, die als Ferme Bartier bekend stond.

Het onderzoeksgebied kwam vooral naar het einde toe van de Tweede Slag bij Ieper (22 april -25 mei 1915) in beeld. Daarbij braken de Duitsers, na de inzet van chloorgas door een gedeelte van de geallieerde linies. De geallieerden werden steeds verder achteruit gedreven en trokken zich op 24 en 25 mei terug op de Second Divisional Line (Essex Divisional Second Line) of Liverpool Trench, die net ten noorden van Irish Farm, zoals de Britten Ferme Bartier aanduiden, lag. Tot het begin van de Derde Slag op 31 juli 1917 zou de situatie zich alhier stabiliseren¹. De Briekestraat was voor de Britten dan ook Boundary Road.

¹ Pype 2014a, 18-26; Pype 2014b, 17-24; Heyvaert 2013, 13.

Detail van een luchtopname, genomen op 24 juni 1917. Bovenaan is de linie en de hoeve te zien (Imperial War Museum: Slide 18778 Box 92 169 57V 28c 1917 ref 57V 169).

Tijdens de vijandelikheden werden van hieruit bij het begin van de slag ook enkele tegenaanvallen ingezet. Zo raakten ook Indische soldaten betrokken in de pogingen om de Duitsers terug te dringen².

Ten zuiden van Irish Farm was Irish Farm Cemetery gesitueerd, een begraafplaats, die in mei 1915 tot stand kwam en in gebruik bleef tot januari 1918. Van mei tot september 2015 was het de begraafplaats van de Royal Fusiliers. 54 gesneuvelden kregen er een laatste rustplaats. Kort na de oorlog werd de begraafplaats geruimd en werden de lichamen overgebracht naar het, vlakbij gelegen New Irish Cemetery³. De aanwezigheid van een begraafplaats suggereerde dat Irish Farm wel eens als veldhospitaal of verbandpost in gebruik zou kunnen geweest zijn.

Eenmaal de Derde Slag gelanceerd was kwam in deze buurt het Irish Farm Camp tot stand.

² Dendooven 2014, 27-29.

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten> 201123

Voorafgaandelijk aan de bouw van een Eandis-hoofdkantoor, bijhorende magazijnen en ruime parkeermogelijkheid is van 14/05 tot 23/05/2014 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door ADEDE bvba o.l.v. P. Pype⁴. Daarbij waren 6 begravingen geconstateerd. Het proefsleuvenonderzoek baseerde zich o.a. op geofysische prospectie (magnetometer), die op 25/02/2014 zijn beslag kreeg⁵. Vooral ter hoogte van Ferme Bartier manifesteerde zich een grote concentratie van signalen.

Het vervolgonderzoek concentreerde zich van 25 augustus tot 1 oktober 2014 op de verdwenen hoeve en de, blijkbaar onzorgvuldig, geruimde begraafplaats. Opnieuw ging ADEDE bvba o.l.v. P. Pype aan de slag⁶.

Er zijn nog 2 “vergeten” bijzettingen aangetroffen, wat het totaal op 8 bracht. Daarnaast getuigen 7 lege kuilen eveneens van de ruimingsactiviteiten.

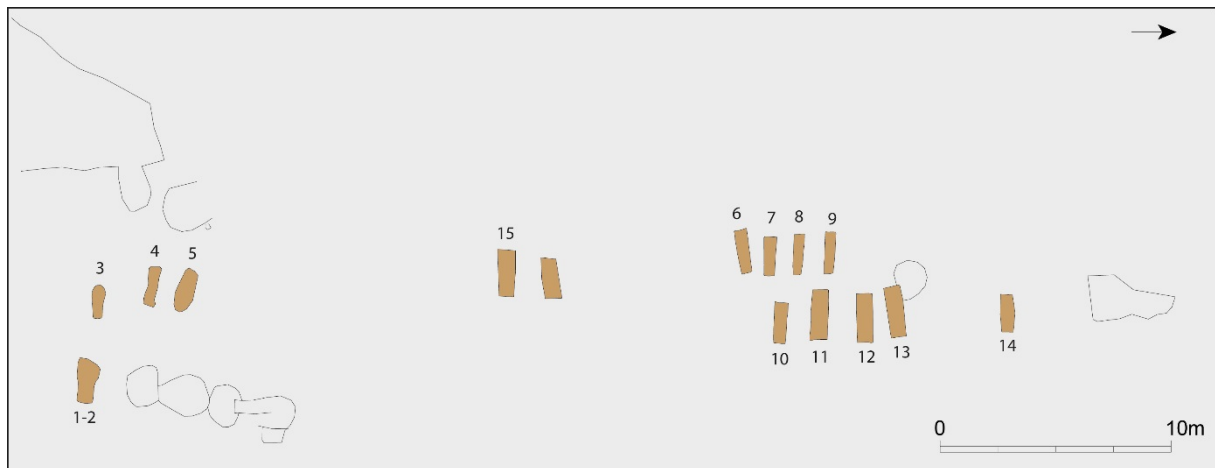
5 VELDWERK

Het veldwerk nam 3 dagen in beslag.

Daarbij werden nog 15 andere niet-geruimde begravingen aangetroffen.

Er kunnen 2 rijen herkend worden. Ze zijn niet vlekkeloos geometrisch geordend, zoals dat in de huidige begraafplaatsen regel is.

De begravingen waren oost-west gericht, waarbij het hoofd in het oosten lag en de vijand aankeek. Ze zijn begraven in hun standaard uniform en liggen op de rug. Hun armen zijn dikwijls over de borst gekruist.

Sporenplan met locatie van de graven. 1- 15

⁴ Pype 2014a

⁵ Pype 2014a, 10.

⁶ Pype 2014b.

Soldaat 1 en 2 kwamen -dicht bij elkaar- in dezelfde grafkuil terecht. Ze waren vermoedelijk op hetzelfde moment gesneuveld of gestorven. Ze lagen op de rug. Voor zover kon nagegaan worden lijken de onderarmen op de borst gekruist te zijn. Ze waren in of onder hun tentzeil begraven, zoals de oogringen ervan aangeven. Ze behoorden tot de Royal Fusiliers.

Op soldaat 1 werden talrijke vondsten aangetroffen, die vooral tot het uniform behoren.

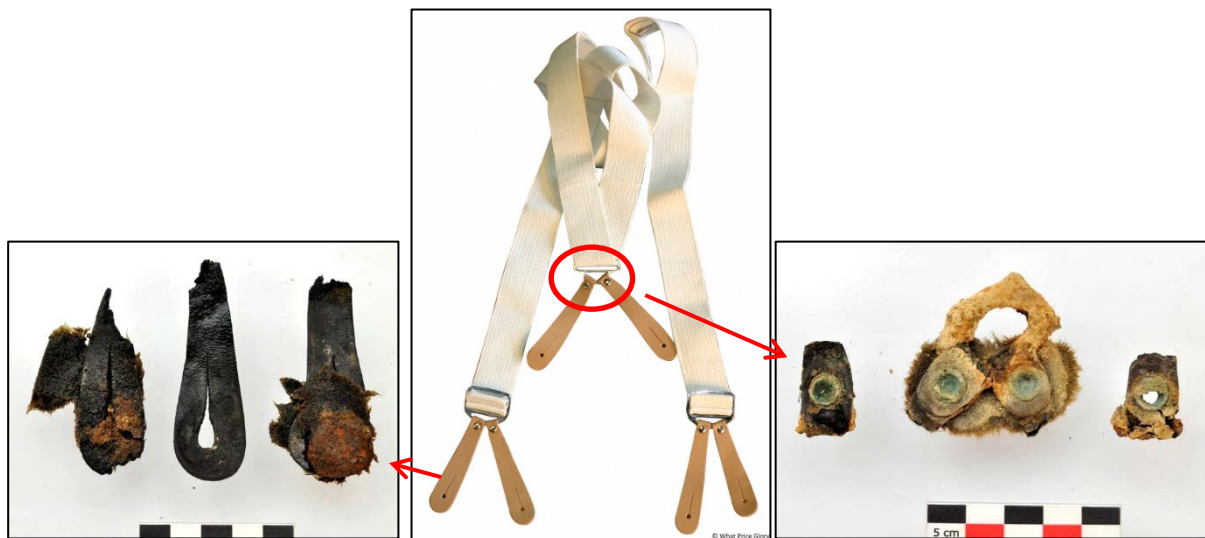

2 epauletten met het insigne van de Royal Fusiliers en een standaard general service (GS) knoop.

PO3 gordelfragment met rechthoekige gesp in koperlegering.

Lederen lussen en singelgesp (bretellen; <http://onlinemilitaria.net>).

Links: oogringen van een tent- of dekzeil (koperlegering). Rechts: Metalen gesp aan de achterzijde van de uniformbroek.

Links: sluithaakjes van de uniformkraag. Rechts: standaard GS uniformknoop (Ø 25mm).

Links: standaard GS uniformknopen (Ø: 17mm) van borstzakken of van een epaulet. Rechts: zijhaken van het uniform (koperlegering).

Engelse munt (koperlegering) met beeltenis van King George.

Aanééngekoekt geheel bestaande uit 3 standaard knopen (Ø: 17mm), 2 insigne-plaatjes, 3 ovale gordelgespen, 2 knopen (4 gaten, Ø 17mm) en 1 knoop (4 gaten, Ø: 14mm).

Links: 7 metalen knopen (Ø:17,8mm, 4 gaten). In één geval is er een kogelpunt aan vastgeroest. Rechts: buisje (koperlegering) met afgeronde kop: potloodhouder?

Links: sluitkop van een veiligheidsspeld. Rechts: knoop (been)

Links: potloodfragmenten. Rechts: fragmenten van een wollen kous.

Standaard GS legerbottine met spijkerzool.

Ook bij soldaat 2 werden talrijke vondsten gedaan, die zowel met de uitrusting te maken hadden als persoonlijk waren.

Epauletten met standaard GS knopen en het insigne van de Royal Fusiliers.

Links: gebruikte jodium-ampulle. Rechts: standaard GS uniformknopen.

Links: oogringen (koperlegering) van een tent- of dekzeil. Rechts: fragment van de uniformkraag met haken en ogen.

Verstelbare singelgespen van bretellen

Links: zakmes; aan de zijkant is een koker (koperlegering) met potlood vastgeroest. Rechts: lederen geldbeurs met 2 drukknoopen.

????? gespen van⁷

Aan elkaar geroeste ringgespen en sluiting van de uitrusting.

Links: onderdeel van een aansteker
(https://img0.etsystatic.com/000/0/6306120/il_fullxfull.308293904.jpg). Rechts: ijzeren knopen.

⁷ Onderdeel van een oudere versie van de webbing?

Ook soldaat 3 tekende zich duidelijk af. De armen zijn op de borst gekruist.

De bijhorende vondsten zijn zeer gelijklopend. De ijzeren voorwerpen zijn fel gecorrodeerd.

Ijzeren sluishaken en een ooghaak.

Links: standaard GS knopen van borstzakken en epauletten. Rechts: koperen hemdknopen.

Links: standaard GS uniformknopen. Rechts: fragmenten van een singelgesp.

Links: fragmenten van bretellussen en singelgespen. Rechts: standaard GS uniformknopen, aan de voorzijde (borstzakken en epauletten).

Soldaat 4 is, net als de vondsten, zeer vergelijkbaar met de vorige. Opnieuw zijn de armen op de borst gekruist.

Links: standaard GS uniform knopen, aan de voorzijde van de jas. Rechts: jodium-ampulle.

Lepel met de stempel van de fabrikant: *BSP & CO^o Ld* (koperlegering).

Links: zijhaken van het uniform (koperlegering). Rechts: fragmenten van een singelgesp (bretellen).

Zakmes met benen heft en draagring in koperlegering.

De resten van soldaat 5 lijken ter hoogte van de onderbenen en het bovenlichaam enigszins verstoord te zijn.

De meeste vondsten behoren tot het gewone uniform.

Links: fragmenten van een singelgespen (bretellen). Rechts: zijhaak van het uniform (gordelsteun, koperlegering)

Links: gesp van lederen webbing. Rechts: ijzeren knopen.

Links: standaard GS uniform knopen van de voorzijde van de jas. Rechts: lederen fragment van een singelgesp (bretellen) met het merk van de fabrikant: *TIMES BRACES*.

Lederen sluitklepje van een geldbeurs.

Fragmenten uniform met standaard GS knopen van epaulet, borstzak, aan de voorzijde van de jas.

Munt in koperlegering.

Standaard GS bottine met spijkerzool.

Ook soldaat 6 is danig verstoord geraakt. Toch is nog af te lezen dat de armen op de borst gekruist waren.

De vondsten bevatten geen verrassingen.

Schouderinsigne van het ESSEX regiment.

Links: fragment zijhaak (draaghaak gordel, koperlegering). Rechts: fragment van lederen bretellussen.

??? Knopen

Links: ??? Rechts: fragment van een standaard GS soldatenbottine met spijkerzool.

Soldaat 7 ligt nog perfect in anatomisch verband. De armen zijn op de borst gekruist.

De vondsten zijn eerder schaars.

Uniformfragmenten met standaard GS knopen van de voorzijde van de jas, de borstzakken en de epauletten.

Hemdsknopen (koperlegering).

Links: uniformfragment met een zijhaak (draaghaak gordel, koperlegering). Rechts: ijzeren singelgespen (bretellen)

Fragmenten van lederen bretellussen.

Het botmateriaal van soldaat 8 is dermate slecht bewaard, dat geen uitspraken kunnen gedaan worden over de positie van de onderarmen.

De bijhorende vondsten zijn dan weer in behoorlijke staat.

Fragmenten van de epauletten met het insigne van het ESSEX regiment.

Links: zijhaken van het uniform (draaghaak gordel, koperlegering). Rechts: hemdsknoppen (koperlegering).

Uniformfragmenten met standaard GS knopen van de voorzijde van de jas (\varnothing 25mm) , de borstzak en de epauletten (\varnothing 17mm).

Links: ijzeren ringgesp. Rechts: ijzeren gesp.

Links: fragment van een ijzeren broeksgesp. Rechts: potlood met een band in koperlegering op het uiteinde.

Fragmenten van lederen bretellussen en singelgespen.

Bij soldaat 9 is het opnieuw duidelijk dat de onderarmen op de borst gekruist zijn.

De vondsten zijn ditmaal iets diverser.

Epauletten met insigne van het ESSEX regiment en een standaard GS knoop (Ø 17mm).

Fragment tandenborstel in bot.

Links: fragment van een singelgesp (bretellen). Rechts: patroon van een Lewisgun.

Zijhaken van het uniform (draaghaak gordel, koperlegering).

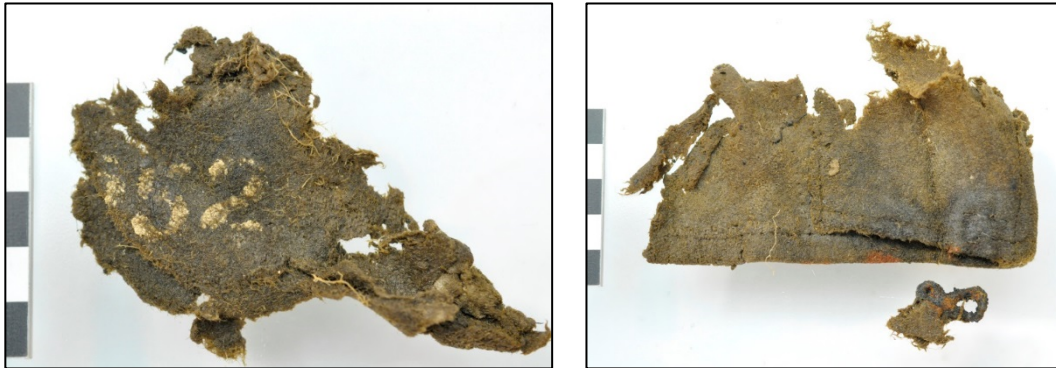

Standaard GS knopen.

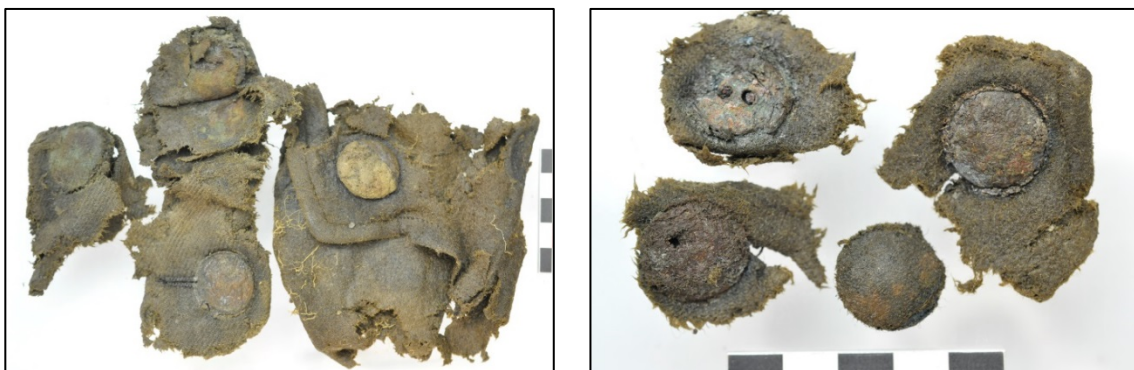

Munt in koperlegering.

Links: fragment van het uniform met een restant van het opgedrukte nummer52. Rechts: fragment van de kraag met een sluithaakje (koperlegering).

Fragmenten van het uniform met standaard GS knopen, aan de voorzijde van de jas (\varnothing 25mm), van de borstzakken en de epauletten (\varnothing 17mm).

Houten pijp met mondstuk in bakeliet.

Standaard GS soldatenbottines.

Het bovenlichaam van soldaat 10 is danig verstoord. Toch kan eruit opgemaakt worden dat de bovenarmen op de borst gekruist lagen.

De vondsten zijn toe te wijzen aan het gewone uniform.

Fragmenten van de epauletten met het schouderinsigne van het ESSEX regiment.

Fragmenten van het uniform met standaard GS knopen (\varnothing 25mm en \varnothing 17,5mm).

Links: fragment van een wollen sok. Rechts: fragment van de uniformkraag met een sluithaakje (koperlegering).

Links: fragment van het uniform (rechterschouderlap en borstzak). Rechts: zijhaak van het uniform (draaghaak voor de gordel in koperlegering).

Blad en hak van een standaard GS loopgraafschopje.

Links: 8 tent- of dekzeil-oogringen (koperlegering). Rechts: fragment van een drukknop (koperlegering) van een stoffen kogelbandelier.

Standaard GS zakmes met pin en zijkanten in been.

Hiernaast werden ook nog verschillende fragmenten van een standaard rechter GS veterschoen gevonden.

Bij soldaat 11 valt een andere houding op. Hij lijkt op z'n zijde neergelegd te zijn, waarbij de armen verschillende posities aannemen.

De vondsten zijn dan weer gewoon te noemen.

Houten pijp met bakelieten mondstuk.

3 potloden waarvan 1 met een kapje in koperlegering.

IJzeren handvaten van een mes en een vork.

Medaillelint, waarvan de sluitspeld ontbreekt.

Links: fragment van een kam (bakeliet). Rechts: standaard GS uniformknopen (Ø 25mm).

Lepel (koperlegering)

Knopje (porselein).

2 fragmenten van epauletten met het schouderinsigne van het ESSEX regiment.

Klompje bestaat uit een kepie-insigne, 2 zilveren munten, knopen (koperlegering), 8 drukknoopen van een stoffen kogelbandelier en een veiligheidsspeld.

Kepie-insigne van THE ESSEX REGT met de inscriptie EGYPT onder de sfinx.

Zilveren munt (50 centimes, 1898, Frankrijk).

Zilveren munt (Napoleon III, Frankrijk).

Links: veiligheidspeld (koperlegering). Rechts: fragment van de kraag van het standaard GS uniform met sluit- en ooghaakje (koperlegering).

Munt (Napoleon III 1861, Frankrijk (koperlegering)).

Munt (République Française 18... (koperlegering)).

Links: fragment van het uniform met zijhaak (draaghaak gordel in koperlegering). Rechts: fragment van het uniform met standaard GS knoop (Ø 25mm) en 2 sluithaakjes in koperlegering.

Fragmenten van lederen bretellussen.

Daarnaast zijn er ook nog fragmenten van beenwindsels (puttees) en fragmenten van een linker en een rechter standaard GS schoen.

Bij soldaat 12 liggen de armen naast het lichaam en de handen op het bekken. Er is sprake van slechte bewaring.

Ditmaal vallen enkele opmerkelijke vondsten op.

Bovenste gedeelte van een vals gebit.

Zakmes met belegplaten (koperlegering) en 2 lemmetten.

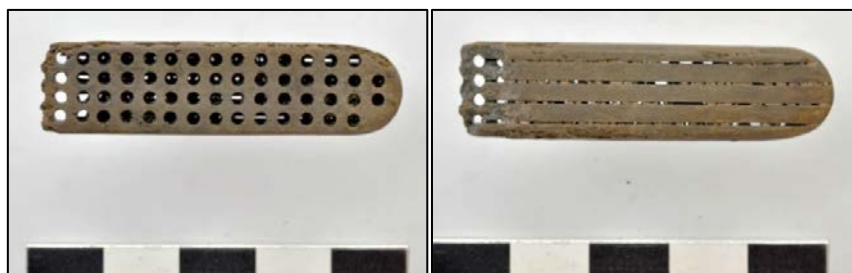

Links: fragment van een insigne van het T7 (Territorial 7th). Rechts: ijzeren speld (?).

2 in elkaar gedrukte insignes van het NF (Northumberland Fusiliers). Rechts zijn ze uit elkaar gehaald.

Fragment van een tandenborstel in been.

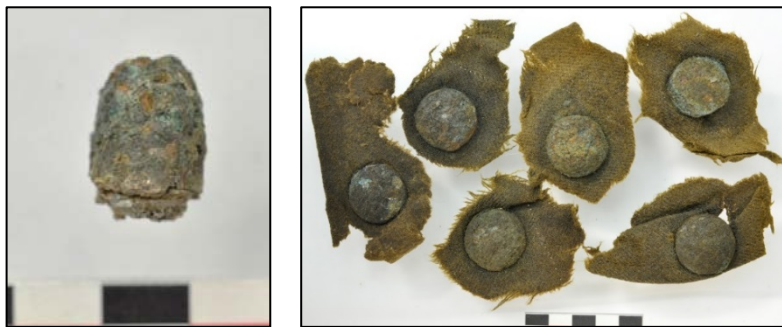

Links: sluitketting (koperlegering) met aan beide zijden een bevestigingssoog: afkomstig van een cape? Rechts: standaard GS knoop (Ø 25mm), gemaakt bij FIRMIN & SONS BIRMINGHAM.

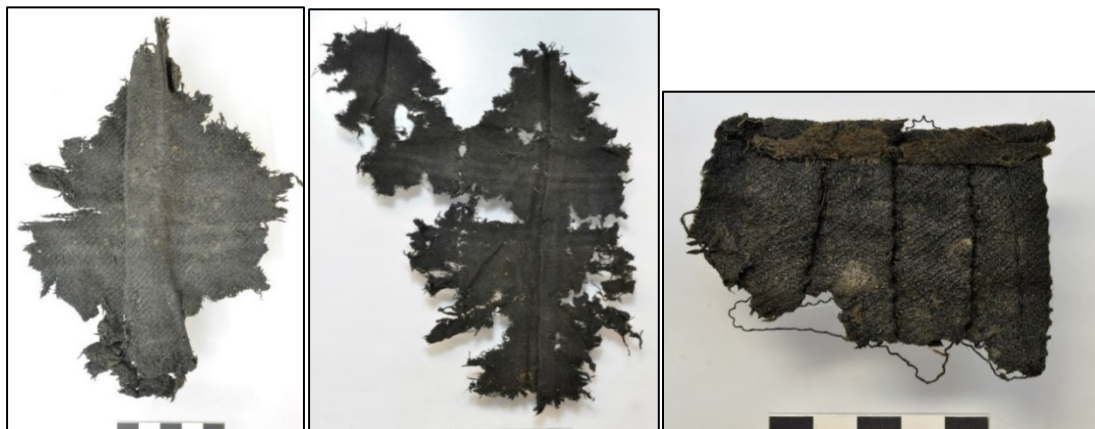
Links: fragment van een veiligheidsspeld (koperlegering). Rechts: zwarte knoop (Ø 14,5mm, bakeliet).

Links: koperen kogel of punt van een ontsteker. Rechts: standaard GS knopen (Ø 25mm).

Links: uniformfragmenten met standaard GS knopen (Ø 17,5mm), waaronder een epauletfragment. Rechts: uniformfragment met restanten van een lederen singlegesp (bretellen).

Fragmenten van een kilt.

Links: uniformfragment met een klein, sluihaakje in koperlegering. Rechts: fragment van de binnenvoering van een kilt.

Linker en rechter standaard GS soldaten schoen/bottine met spijkerzool.

Waar alle andere het hoofd in het westen oost-westen geïoriëteerd lagen met het hoofd in het oosten, lag soldaat 13 als enige volledig anders geïoriëteerd met de armen op de borst.

Van het uniform is ditmaal weinig overgebleven.

Fragment van een pattern 1903 (PO3) lederen riem (18mm) breed met ijzeren gesp, die hoort bij een overjas, ook bekend als watchcoat.

Rechter en linker standaard GS soldatenschoen/bottine met op de binnenzool markering 1914 15 en 8 4.

Soldaat 14 is enigszins verstoord en slecht bewaard. De armen lijken op de borst te rusten.

Links: standaard GS uniformknopen (Ø 25mm). Rechts: fragment van een zijhaak (koperlegering) van het uniform.

Links: buisje (koperlegering) (PULL THROUGH) voor een Lee-Enfield geweer. Rechts: fragment van een lederen bretellus.

Bij soldaat 15 zijn de armen duidelijk op de borst gelegd.

Onder de vondsten bevindt zich een zeldzaam religieus symbool.

Kruisje (koperlegering, 26,47mm hoog en 37,33 mm breed).

Links: 7 oogringen van een tent- of dekzeil. Rechts: fragmenten van ijzeren bretelgespen.

Links: ijzeren drukknoppen of rivetten. Rechts: fragmenten van het standaard GS uniform (linker- en rechterepaulet, schouderlap, rechter- en linkerborstzak).

Linker- en rechterepaulet met een schouderinsigne van het ROYAL IRISH regiment.

Links: fragmenten van lederen bretellussen met rivetten. Rechts: fragmenten van een gordel (30mm breed) met ijzeren gesp.

Linker en rechter standaard GS soldatenschoen (bottine) met spijkerzool.

Fysisch-antropologisch onderzoek

Omdat ze toch in de buurt waren voor antropologisch onderzoek van een aantal Duitse soldaten, waarvan er enkele in houten kisten (tijdelijk?) waren begraven en nog even tijd hadden, hebben onderzoekers van Cranfield University ook de gesneuvelden van de Briekestraat aan een assessment onderworpen.

Ieper Briekestraat IE-BR-15

Assessment of remains led by Dr Nicholas Márquez-Grant. Table/Data compiled by Emma Saunders. Other team members: Roland Wessling, Jessica Bolton, Claudine Abegg, Katherine Edwards, Jennifer Seward. All for and on behalf of Cranfield University, in collaboration with Flanders Heritage Agency (contact Kim Quintelier).

Assessment date: 25th September 2015

Method: Human remains were laid out and a rapid inventory of what bones were present (or anatomical areas represented) was undertaken. The remains were rapidly assessment for age, sex estimation, stature (following the method of Trotter and Gleser for White Males) and any other information following in international and peer reviewed anthropological standards (information can be provided for this as well as the recording forms). The potential for DNA analysis was also assessed.

Site code: IE-BR-15

The Table presents data obtained from the analysis of the skeletal remains of 15 British soldiers, who lost their lives during WW1. The remains were largely fragmented and highly weathered, therefore the biological profiled produced were formed using as much information as possible and in some cases the damage was too great for an accurate result to be produced. Stature estimation was calculated using Trotter (1970) method where complete long bones were available for measurement.

IE-BR-15	Completeness (%)	Sex	Age (years)	Stature	AM and PM Trauma	Pathology	Dental Pathology	Extra information	DNA Potential
Sk 1	>75	? - M?	>25-30	L. femur (425mm): 162.56± 3.27 cm	None	None	Caries	Extra elements present (Sk 2?). Royal Fusiliers (shoulder insignia)	Teeth appear to be good quality. Possibly femur too?
Sk 2	>75	M?	30-39	Femur (447 mm): 167.79± 3.27 cm	None	None	No teeth present	Extra elements present (Sk 1?). Royal Fusiliers	Femur, Metacarpal, Metatarsal
Sk 3	50-75	M	>18-20	-	None	None	Caries, ante-mortem tooth loss	-	Teeth available. Femur?
Sk 4	>75	M	>25-30	L. femur (444mm): 167.08± 3.27cm	None	None	Caries, ante-mortem tooth loss, periapical cavity	-	Teeth available
Sk 5	50-75	? – M?	>18-20	L. ulna (257mm): 169.14± 4.32 cm L. radius (242 mm): 170.5± 4.32 cm	Ante-mortem (healed) fracture mid-shaft of left tibia	None	LEH, Calculus	-	Teeth available
Sk 6	50-75	M	>18-20	-	None	Schmorl's nodes	Caries, LEH	-	Teeth available. Femur
Sk 7	50-75	M?	18/20-35	Right tibia (343 mm) [need to use other method than Trotter 1970]	None	Schmorl's nodes	Caries, LEH, ante-mortem tooth loss	-	Teeth available. Long bone?

Sk 8	<25	M?	>18-20	-	None	None	Caries	-	Teeth? (3 teeth only). Long bones too weathered?
Sk 9	25-50	? – M?	>18-20	Right tibia (356 mm) [need to use other method than Trotter 1970]	None	None	Caries, LEH	Essex regiment epaulette	Teeth available. Long bones?
Sk 10	<25	-	-	-	None	None	Caries	-	Teeth available
Sk 11	50-75	-	-	R. femur (454 mm): 169.5± 3.27 cm	Ante-mortem (healed) fracture to left tibia	None	Caries	-	Teeth?
Sk 12	<25	-	>18-20	-	None	Schmorl's nodes	No teeth present	-	Long bones?
Sk 13	25-50	M?	>18-20	Left femur (453 mm): 169.5± 3.27 cm	None	None	Caries	-	Tooth (one molar) Femora?
Sk 14	<25	-	>18-20	-	None	None	No teeth present	-	Femur?
Sk 15	25-50	M?	>18-20	Right femur (462 mm): 171.3± 3.27 cm	None	None	Caries, LEH?	Royal Irish Epaulette	Teeth available. Femur?

Aanvulling

Om het overzicht te behouden worden nog enkele betekenisvolle vondsten opgelijst uit het onderzoek, dat voorheen door ADEDE bvba op de site is uitgevoerd.

In totaal kwamen daarbij 8 begravingen aan het licht.

Bij een eerste begraving (059) lagen de handen op het bekken. De gesneuvelde was in het bezit van een pijp en een tabaksdoos, waarop Christmas gift Princess Mary 1914 gemarkeerd stond, een prisma telescoop in een hoes (Cross London ...) en een naaiset. De tas voor z'n loopgravenschop was Canadees (Mills Burrows). Een Canadese officier?

Ook de volgende (060) had de handen op het bekken. Hij was in het bezit van een identieke pijp en tabaksdoos. Daarnaast had hij ook 7 munten bij, waaronder 6 Indische (INDIA 1 ANNA 1913, 1914, 1904 en 1905) en ook een Duitse standaard veldfles (model 1915). Of het een Indiër betreft, dan wel iemand, die deze munten als curiosum bijhield, kon niet uitgemaakt worden.

Een derde soldaat (062) had de armen langs het lichaam en de handen op het bekken. De uniformresten waren van (8) Canadese knopen voorzien. Hij droeg een A&SH schouderinsigne (Argyl and Sutherland Highlanders of Canada (Princess Louise's)). In de borstzak had hij een cap badge van de Lancashire Fusiliers. In z'n geldbeurs zaten 4 Britse zilveren munten en een dichtgevouwen blad uit het evangelie volgens Johannes.

De vierde (067) is deels verstoord. Hij droeg ESSEX schouderinsignes. In z'n borstzak stak een hangertje met een kruisje (ALL IN ONE/CMSE) en een insigne 4G. Een dergelijk insigne kan toegeschreven worden aan de 1/4 Gurkha's van de Sirhindbrigade⁸. Een Indiër of iemand, die dit insigne als een -exotische?- herinnering bewaarde?

De vijfde (136) had in de borstzak 2 cap badges van het 1st Batallion Mommouthshire Regiment en een hangertje in de vorm van een hoefijzer. Herinneringen aan gesneuvelde companen?

Drie andere graven waren verstoord (061, 068, 119).

Daarnaast werden ook verschillende, duidelijk geruimde grafkuilen herkend (114, 115, 128, 138-141, ...).

⁸ Ze waren in de buurt van 27 april tot 1 mei 1915. Dendooven 2014, 27-29.

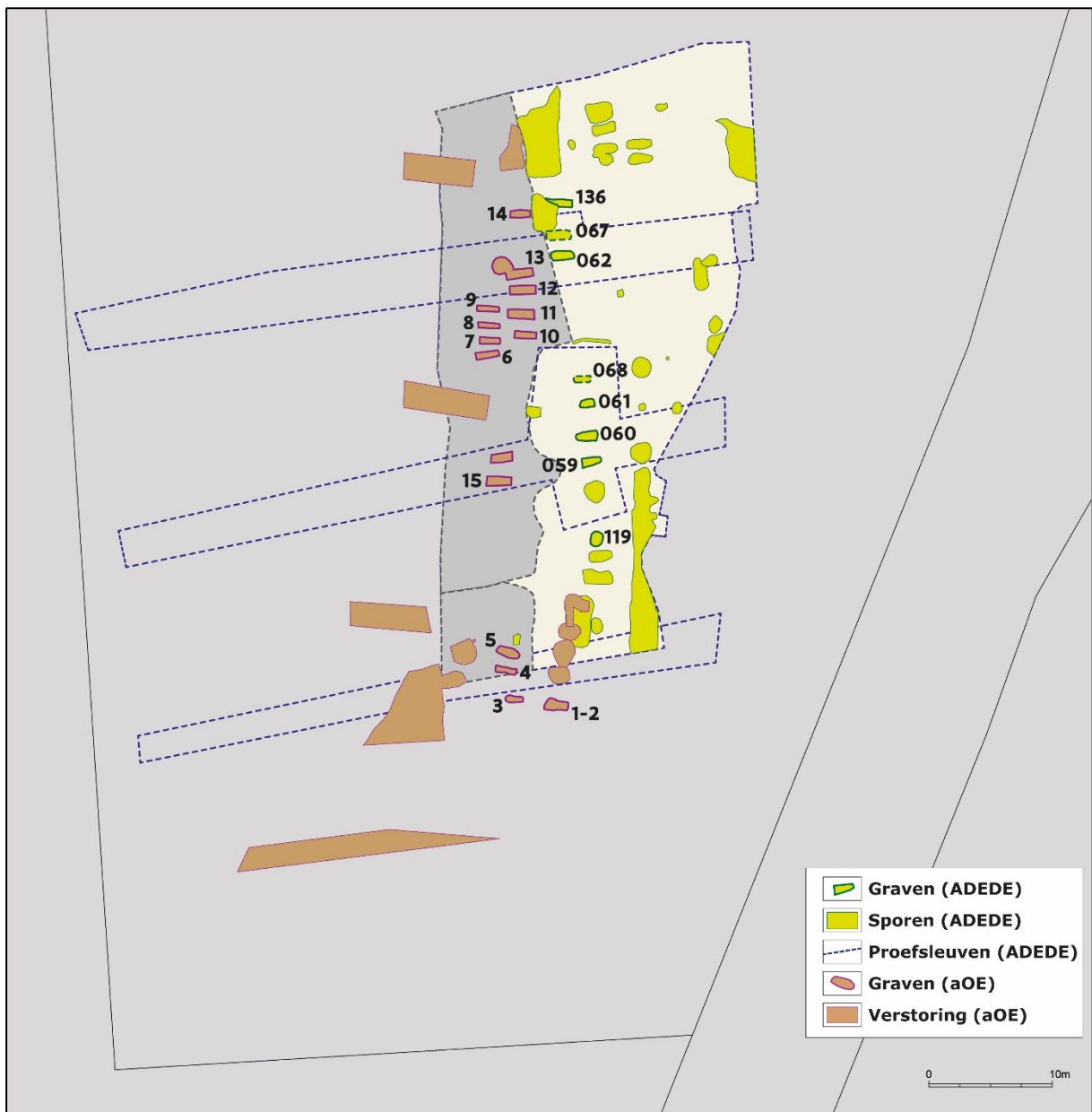

6 BESLUIT

De ruiming van Irish Farm Cemetery na de Eerste Wereldoorlog blijkt onzorgvuldig te zijn gebeurd.

Bij proefsleuven- en vervolgonderzoek n.a.v. de bouw van een Eandishoofdkantoor en verschillende bijgebouwen en de aanleg van een parking kwamen 8 bijzettingen aan het licht.

Grondig veldwerk na een vondstmelding bij de aanleg van de parking voegde er daar nog eens 15 aan toe. Ze werden grotendeels gevonden in de zone die door ADEDE bvba als verstoord werd ervaren.

Totaalbeeld van de bij ruiming in 1919, gemiste begravingen.

Alles samen -afgaande op de huidige stand van zaken- zijn dus 23 gesneuvelden bij de ruiming “vergeten”. Dat betekent dat de kleine helft gemist is. Er waren immers 54 gesneuvelden bijgezet.

Dit is dan ook een vingerwijzing om er niet voetstoots van uit te gaan dat ruiming altijd perfect gebeurd zijn en altijd op de hoede te blijven als dergelijke terreinen opnieuw ontwikkeld worden. Op één uitzondering na waren de lijken oost-west gericht met het hoofd in het oosten, de vijand aankijkend. Ze waren allemaal op de rug gelegd. Meestal waren de onderarmen en handen op de borst gekruist, dan weer lagen de armen naast het lichaam met de handen op het bekken⁹. Uit de ordening blijkt een zekere clustering, die vermoedelijk aan welbepaalde militaire acties kan toegeschreven worden. Vijfmaal werden oogringen van een tentzeil geconstateerd. Dit suggereert dat deze soldaten in de strijd gevallen waren en onmiddellijk daarna -in het zeil gewikkeld- begraven zijn.

De bewaring is middelmatig te noemen¹⁰, wat toch een bevredigende analyse mogelijk maakte.

Aan de hand van de vondsten kan minstens onrechtstreeks de aanwezigheid van Indische soldaten verondersteld worden. Een soldaat met Indische munten op zak of het insigne van de Gurkha's van de Sirhindbrigade in de borstzak van een andere soldaat vormen de indicaties hiervoor.

7 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

DENDOOVEN D. 2014: Het Indian Army Corps bij Ieper 1914-15, *Shrapnel*, 100-2, 22-34.

HEYVAERT B. 2013: Archeologische opgraving Wieltje Ieper (prov. West-Vlaanderen) Historisch vooronderzoek, *Monument Vandekerckhove, Afdeling Archeologie Rapport 2012/09*.

PYPE P. 2014a: Archeologisch onderzoek van Wereldoorlog I-erfgoed langs de Briekestraat te Ieper (prov. West-Vlaanderen) I Proefsleuvenonderzoek, *ADEDE Archeologisch rapport 53*.

PYPE P. 2014b: Archeologisch onderzoek van Wereldoorlog I-erfgoed langs de Briekestraat te Ieper (prov. West-Vlaanderen) II Opgraving, *ADEDE Archeologisch Rapport 54*.

X : ADEDE rapport Ieper Briekestraat. Geofysische detectie naar niet-gesprongen munitie.

⁹ 10: op de borst, 6: op het bekken, 7: onduidelijk.

¹⁰ 3: >75%, 5: 50-75%, 3: 25-50%, 4: <25%

